

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi asosida chop etiladi. Jurnal Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan. UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

ERASMUS+ DASTURI VOSITASIDA TALABA-YOSHLARDA MADANIYATLARARO KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Shodiyeva Shohsanam Furqatovna

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi

*Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazining mustaqil izlanuvchisi, Toshkent amaliy
fanlar universiteti "Pedagogika" kafedrasida katta o'qituvchisi*

shohsanamshodieva97@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4841-6142>

Annotatsiya. Mazkur maqolada globallashuv, xalqaro akademik mobillik va oliy ta'limning baynalmilallashuvi sharoitida talaba-yoshlarda madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari Erasmus+ dasturi misolida tahlil qilingan. Tadqiqotda Erasmus+ dasturining oliy ta'limdagi akademik mobillik, xalqaro hamkorlik, talabalararo muloqot, xorijiy ta'lim muhitida tajriba orttirish, qo'shma loyihalar va raqamli hamkorlik kabi imkoniyatlari madaniyatlararo kompetentlikning kognitiv, affektiv va xulq-atvor komponentlari bilan bog'liq holda yoritilgan. Shuningdek, talabaning boshqa madaniyat vakillari bilan bevosita muloqoti o'ziga madaniyatni anglash, stereotiplarni qayta ko'rib chiqish, empatiya, tolerantlik, madaniyatlararo muloqot va moslashuvchan xulq-atvorni shakllantirish uchun pedagogik sharoit yaratishi asoslangan. Maqolada Erasmus+ imkoniyatlaridan samarali foydalanish uchun "mobillikdan oldingi tayyorgarlik – xalqaro ta'limiy tajriba – refleksiv tahlil – mobillikdan keyingi integratsiya" modeli taklif etilgan. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida xalqaro mobillik dasturlarini madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishning tizimli pedagogik mexanizmiga aylantirish imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Erasmus+, talaba-yoshlar, madaniyatlararo kompetentlik, madaniyatlararo muloqot, akademik mobillik, xalqaro ta'lim, tolerantlik, empatiya, refleksiya, xalqaro hamkorlik, pedagogik imkoniyat.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ В РАМКАХ ПРОГРАММЫ ERASMUS+

Аннотация. В статье анализируются педагогические возможности развития межкультурной компетентности студентов в условиях глобализации, интернационализации высшего образования и расширения академической мобильности на примере программы Erasmus+. Рассматриваются академическая мобильность, международное сотрудничество, межкультурное взаимодействие студентов, обучение в зарубежной образовательной среде, совместные проекты и цифровое сотрудничество как педагогические ресурсы формирования когнитивного, аффективного и поведенческого компонентов межкультурной компетентности.

Обосновывается, что непосредственное взаимодействие студентов с представителями других культур создает условия для понимания культурного многообразия, преодоления стереотипов, развития эмпатии, толерантности, коммуникативной гибкости и способности к адаптации. Предлагается модель педагогического сопровождения участия студентов в Erasmus+: «предмобильностная подготовка – международный образовательный опыт – рефлексивный анализ – постмобильностная интеграция». Сделан вывод о необходимости рассматривать международную мобильность не только как академический обмен, но и как целенаправленный педагогический ресурс формирования межкультурной компетентности студентов.

Ключевые слова: Erasmus+, студенты, межкультурная компетентность, межкультурная коммуникация, академическая мобильность, международное образование, толерантность, эмпатия, рефлексия, международное сотрудничество.

PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING INTERCULTURAL COMPETENCE AMONG STUDENTS THROUGH THE ERASMUS+ PROGRAM

Abstract. The article analyzes the pedagogical opportunities for developing students' intercultural competence through the Erasmus+ programme in the context of globalization, internationalization of higher education and academic mobility. The study examines academic mobility, international cooperation, intercultural communication, learning in foreign educational environments, joint projects and digital collaboration as pedagogical resources for developing the cognitive, affective and behavioral components of intercultural competence. It is argued that direct interaction with representatives of different cultures creates favorable conditions for understanding cultural diversity, overcoming stereotypes, developing empathy and tolerance, and improving communicative flexibility and adaptability. The article proposes a pedagogical support model for Erasmus+ participation consisting of four interconnected stages: "pre-mobility preparation – international educational experience – reflective analysis – post-mobility integration". The findings demonstrate that international mobility should be considered not merely as an academic exchange mechanism, but also as a purposeful pedagogical resource for developing students' intercultural competence.

Keywords: Erasmus+, students, intercultural competence, intercultural communication, academic mobility, international education, tolerance, empathy, reflection, international cooperation.

KIRISH

Globalashuv jarayonlarining jadallashuvi, xalqaro aloqalarning kengayishi, mehnat bozorining baynalmilallashuvi va oliy ta'lim tizimlarining xalqaro ta'lim makoniga integratsiyalashuvi zamonaviy mutaxassisdan nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarni, balki turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qila olish

qobiliyatini ham talab etmoqda. Bugungi talaba turli millat, til, din, dunyoqarash va ijtimoiy tajribaga ega insonlar bilan hamkorlik qilishi, ularning qarashlarini tushunishi, farqlarni hurmat qilishi va madaniy jihatdan moslashuvchan xatti-harakatni namoyon eta olishi zarur. Shu nuqtayi nazardan, oliy ta'limda madaniyatlararo kompetentlikni shakllantirish masalasi ta'lim mazmunini xalqaro tajriba bilan boyitish, akademik mobillikni rivojlantirish va talabalarning real madaniyatlararo vaziyatlarda faol ishtirokini ta'minlash bilan chambarchas bog'liqdir. Erasmus+ dasturi mazkur jarayon uchun muhim pedagogik imkoniyatlarni taqdim etadi.

2026-yilgi Erasmus+ Programme Guide oliy ta'lim talabalari uchun o'qish, amaliyot, jismoniy va aralash mobillik shakllarini qo'llab-quvvatlaydi. Dastur doirasida talabalar xorijiy hamkor oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olishi, tashkilotlarda amaliyot o'tashi, shuningdek, virtual hamkorlik bilan birlashtirilgan aralash mobillikda ishtirok etishi mumkin. Dastur hujjatlarida mobillik jarayonlari ijtimoiy va madaniyatlararo kompetensiyalar, tanqidiy fikrlash, media savodxonlik va fuqarolik ishtirokini rivojlantirish bilan ham bog'langan.

Erasmus+ning 2021–2027-yillardagi gorizonttal ustuvor yo'nalishlari — inklyuziya va xilma-xillik, ekologik barqarorlik, raqamli transformatsiya hamda demokratik hayotda ishtirok etish — zamonaviy talabaning xalqaro va madaniyatlararo tajribasini rivojlantirish uchun keng pedagogik imkoniyat yaratadi.

Shu sababli Erasmus+ni faqat akademik almashinuv dasturi sifatida emas, balki talaba-yoshlarda madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishning kompleks pedagogik mexanizmi sifatida tadqiq etish dolzarb hisoblanadi. Tadqiqotning maqsadi:

Tadqiqotning maqsadi: Erasmus+ dasturining talaba-yoshlarda madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik imkoniyatlarini aniqlash, ularning mazmun-mohiyatini nazariy jihatdan asoslash hamda xalqaro akademik mobillikni pedagogik jihatdan qo'llab-quvvatlash modelini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari: Maqsadga muvofiq quyidagi vazifalar belgilandi:

- madaniyatlararo kompetentlik tushunchasining mazmunini tahlil qilish;
- Erasmus+ dasturining oliy ta'limdagi pedagogik imkoniyatlarini aniqlash;
- akademik mobillik va madaniyatlararo kompetentlik o'rtasidagi pedagogik bog'liqlikni asoslash;
- Erasmus+ faoliyatlarining madaniyatlararo kompetentlik komponentlariga ta'sirini aniqlash;
- talabalarning mobillikdan oldingi, mobillik jarayonidagi va mobillikdan keyingi faoliyatlarini pedagogik jihatdan qo'llab-quvvatlash modelini ishlab chiqish.

METODOLOGIYA

Madaniyatlararo kompetentlik turli madaniy guruhlariga mansub insonlar bilan samarali va maqbul tarzda muloqot qilish, ularning madaniy xususiyatlarini tushunish, o'z qarashlarini qayta ko'rib chiqish va vaziyatga mos xatti-harakatni tanlash imkonini beruvchi kompleks kompetensiya sifatida namoyon bo'ladi. D.K. Deardorff tomonidan ishlab chiqilgan madaniyatlararo kompetentlik modeli mazkur tushunchani oliy ta'lim nuqtayi nazaridan tadqiq etishda muhim nazariy asoslardan biridir. Deardorff tadqiqotida madaniyatlararo kompetentlik xalqaro ta'limning talaba natijasi sifatida ko'rib chiqilib, uning tarkibida munosabatlar, bilim va tushunish, ko'nikmalar, ichki va tashqi natijalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik asoslangan.

Mazkur yondashuvdan kelib chiqib, Erasmus+ ishtirokchisining madaniyatlararo kompetentligini quyidagi o'zaro bog'liq komponentlar asosida talqin qilish mumkin:

- 1. Kognitiv komponent.** Talabanning boshqa xalqlar, madaniyatlar, qadriyatlar, urf-odatlar, ta'lim tizimlari va ijtimoiy munosabatlar haqidagi bilimlarini kengaytiradi. Xorijiy ta'lim muhitida yashash va ta'lim olish talabanning madaniyatlar haqidagi stereotipik tasavvurlarini real tajriba asosida qayta ko'rib chiqishiga imkon beradi.
- 2. Affektiv komponent.** Empatiya, tolerantlik, ochiqlik, madaniy farqlarga hurmat, noaniqlikka chidamlilik va boshqa madaniyat vakillariga nisbatan ijobiy

munosabatni o'z ichiga oladi. Mazkur komponent ayniqsa bevosita madaniyatlararo muloqot jarayonida rivojlanadi.

3. Xulq-atvor komponenti. Talabani turli madaniy vaziyatlarda moslashuvchan va samarali harakat qila olishi, muloqot uslubini vaziyatga moslashtirishi, nizolarni konstruktiv hal qilishi va hamkorlikni yo'lga qo'yishi bilan ifodalanadi.

4. Refleksiv komponent. Talabani o'z madaniy qarashlari, stereotiplari, xatti-harakatlari va madaniyatlararo tajribasini tahlil qila olishi bilan tavsiflanadi.

Mazkur komponentlarning rivojlanishi bir-biridan ajratilgan holda emas, balki yagona pedagogik jarayon sifatida amalga oshirilishi zarur.

Erasmus+ dasturining madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari. Erasmus+ning oliy ta'lim mobilligi talabalarga xorijiy oliy ta'lim muassasasida ta'lim olish, amaliyot o'tash va boshqa davlatlarning ta'lim hamda ijtimoiy muhitida tajriba orttirish imkonini beradi. 2026-yilgi dastur qo'llanmasida talabalar mobilligi barcha ta'lim yo'nalishlari va ta'lim bosqichlari uchun ochiq, shuningdek, jismoniy mobillikni virtual hamkorlik bilan uyg'unlashtirish imkoniyati mavjudligi qayd etilgan. Erasmus+ning madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishdagi asosiy pedagogik imkoniyatlarini quyidagi yo'nalishlarda tizimlashtirish mumkin.

1. Xorijiy ta'lim muhitida bevosita tajriba orttirish. Madaniyatlararo kompetentlikni shakllantirishning eng muhim shartlaridan biri real madaniyatlararo muhitda faol ishtirok etishdir. Talabani xorijiy universitetda ta'lim olishi unga boshqa ta'lim madaniyati, akademik muloqot, o'qituvchi-talaba munosabatlari, baholash mezonlari va kundalik ijtimoiy munosabatlar bilan tanishish imkonini beradi. Bunday tajriba nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlar bilan bog'lash imkonini beradi. Talaba boshqa madaniyat haqida faqat ma'lumot olish bilan cheklanmay, uni kundalik hayotda kuzatadi, tahlil qiladi va o'z tajribasi bilan taqqoslaydi.

2. Madaniyatlararo muloqot va hamkorlik. Erasmus+ mobilligi turli mamlakatlardan kelgan talabalar o'rtasida tabiiy muloqot muhitini shakllantiradi. Qo'shma seminarlar, guruh loyihalari, ilmiy tadqiqotlar va ijtimoiy tadbirlar talabalarni turli madaniy tajribaga ega tengdoshlari bilan hamkorlik qilishga undaydi.

Bu jarayonda talaba nafaqat o'z fikrini ifodalash, balki boshqa insonning nuqtayi nazarini tinglash, tushunish va unga hurmat bilan munosabat bildirishni o'rganadi.

3. Stereotiplarni qayta ko'rib chiqish. Madaniyatlararo muloqotning muhim pedagogik natijalaridan biri stereotipik qarashlarning kamayishidir. Talaba ma'lum bir xalq yoki madaniyat haqida ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar yoki norasmiy manbalardan shakllangan tasavvurlarining real hayotdagi murakkab va xilma-xil ko'rinishini kuzatadi. OECDning PISA Global Competence Framework hujjatida ham boshqa madaniyatlar haqidagi bilimlarning madaniy farqlarni tushunish, noto'g'ri tasavvurlar va stereotiplarni tanqidiy qayta ko'rib chiqishdagi ahamiyati ta'kidlangan.

Shunday qilib, Erasmus+ tajribasi talabaning "boshqa madaniyat" haqidagi umumlashtirilgan tasavvurini real insoniy munosabatlar orqali yanada differensial va tanqidiy tushunishga olib kelishi mumkin.

4. Empatiya va tolerantlikni rivojlantirish. Xorijiy muhitda yashash talabaning o'z madaniy qulaylik zonasidan chiqishini talab qiladi. Til, ovqatlanish, kundalik hayot, ta'lim uslubi, ijtimoiy qoidalar va muloqot shakllaridagi farqlar ayrim hollarda noqulaylik tug'dirishi mumkin. Pedagogik jihatdan bunday vaziyatlar muammo emas, balki o'quv imkoniyati sifatida qaralishi kerak. Talaba boshqa insonlarning xatti-harakatlarini o'z madaniy mezonlari bilan baholashdan oldin ularning madaniy kontekstini tushunishga o'rganadi. Natijada empatiya, tolerantlik va madaniy relativizm elementlari shakllanadi.

5. Akademik va kasbiy moslashuvchanlik. Erasmus+ talabaning turli akademik tizimlarda faoliyat yuritishini ta'minlaydi. Bu esa mustaqil qaror qabul qilish, muammoli vaziyatlarda yechim topish, muloqot strategiyasini o'zgartirish va yangi muhitga

moslashish ko'nikmalarini rivojlantiradi. 2026-yilgi Erasmus+ Guide xalqaro mobillikning ijtimoiy va madaniyatlararo kompetensiyalar, tanqidiy fikrlash hamda fuqarolik ishtirokini rivojlantirish imkoniyatlariga alohida e'tibor beradi.

6. Raqamli madaniyatlararo hamkorlik. Erasmus+ doirasidagi blended mobility va virtual komponentlar jismoniy mobillik imkoniyati bo'lmagan talabalar uchun ham xalqaro hamkorlik tajribasini yaratadi. Aralash mobillik jismoniy tashrifni onlayn hamkorlik, qo'shma topshiriqlar va guruhiiy faoliyat bilan birlashtirishga imkon beradi. Bu esa madaniyatlararo kompetentlikni faqat geografik ko'chish bilan bog'lamasdan, raqamli kommunikativ makonda ham rivojlantirish imkonini beradi.

Erasmus+ning dasturiy ustuvorliklari va madaniyatlararo kompetentlik.
Erasmus+ dasturining 2021–2027-yillardagi to'rtta gorizontaal ustuvorligi madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirish uchun kompleks pedagogik asos yaratadi. (jadvalga qarang)

Erasmus+ ning ustuvorliklari	Madaniyatlararo kompetentlikka pedagogik ta'siri
Inklyuziya va xilma-xillik	Turli ijtimoiy va madaniy guruh vakillarini qabul qilish, hurmat qilish va hamkorlik qilish
Raqamli transformatsiya	Turli mamlakatlar vakillari bilan virtual madaniyatlararo muloqot
Ekologik barqarorlik	Umumiy global muammolarni turli madaniy nuqtayi nazarlardan tahlil qilish
Demokratik hayotda ishtirok etish	Dialog, tanqidiy fikrlash, fuqarolik faolligi va xilma-xillikni hurmat qilish

Mazkur ustuvorliklar madaniyatlararo kompetentlikni faqat “xorijiy madaniyatni bilish” darajasida emas, balki shaxsning ijtimoiy, kommunikativ va fuqarolik faoliyatining muhim tarkibiy qismi sifatida shakllantirish imkonini beradi.

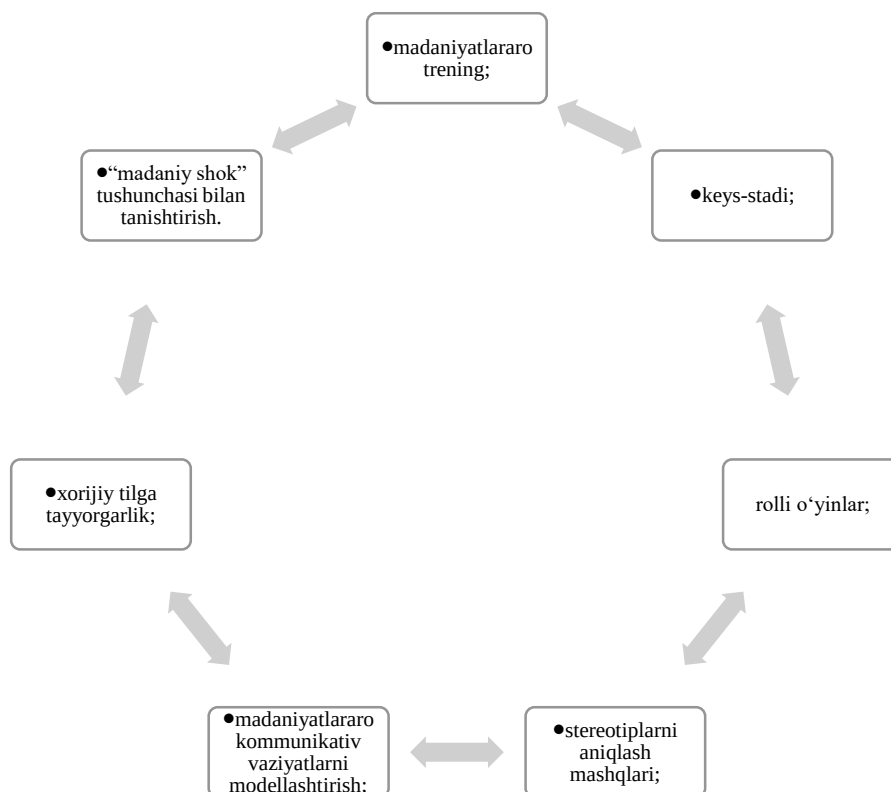
Yevropa Kengashining Demokratik madaniyat kompetensiyalari bo'yicha Reference Framework modeli kompetensiyalarni qadriyatlar, munosabatlar, ko'nikmalar, bilim va tanqidiy anglashning o'zaro bog'liqligi sifatida ko'rsatadi. Mazkur model turli madaniyat vakillari bilan tinch va samarali hamkorlik qilish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiyalash imkonini beradi.

Shu nuqtayi nazardan, Erasmus+ faoliyatlarini mazkur kompetensiyalar bilan uyg'unlashtirish talabanning xalqaro tajribasini maqsadli pedagogik natijaga aylantiradi.

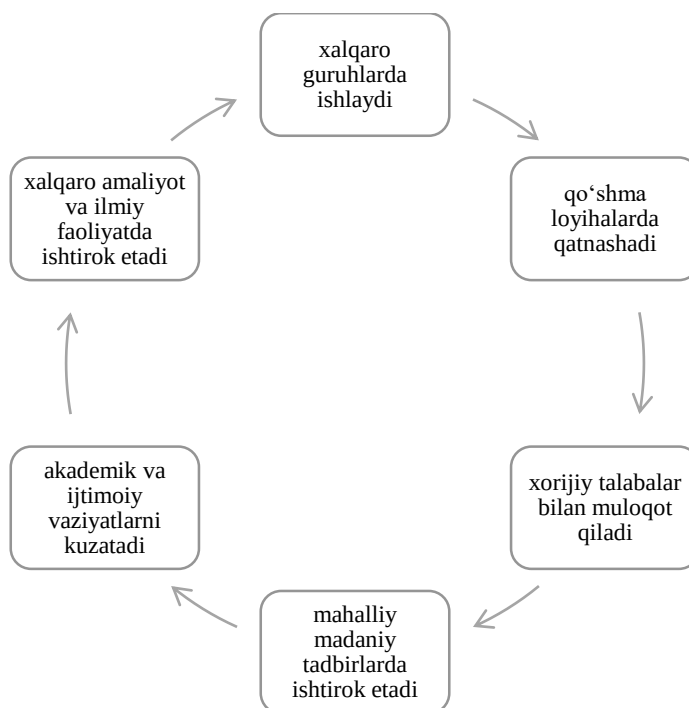
Erasmus+ ishtirokchilarini pedagogik qo'llab-quvvatlash modeli. Tadqiqot natijalariga asoslanib, Erasmus+ orqali madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishning quyidagi to'rt bosqichli pedagogik modeli taklif etiladi:

1-bosqich — Mobillikdan oldingi tayyorgarlik. Mazkur bosqichda talabaga boriladigan mamlakat va universitetning ta'lim tizimi, madaniy qadriyatlari, muloqot me'yorlari va ijtimoiy xususiyatlari haqida ma'lumot beriladi.

Asosiy metodlar:

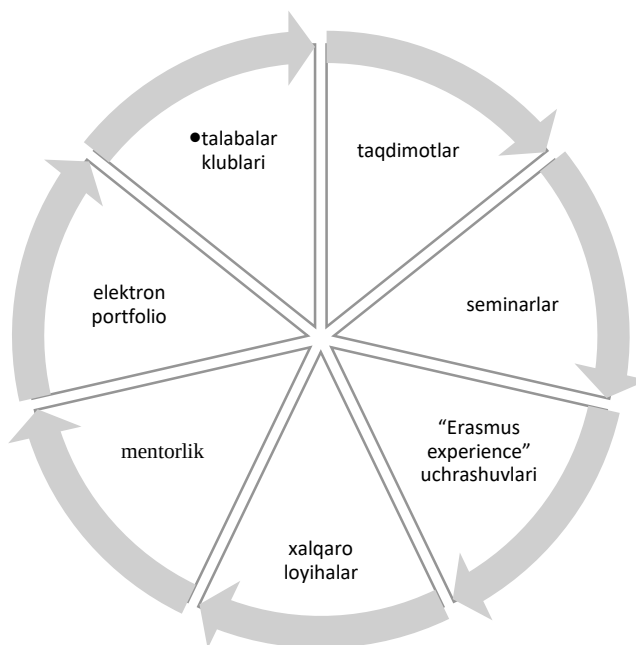
2-bosqich — Xalqaro ta'limiy tajriba. Talaba xorijiy ta'lim muhitida:

3-bosqich — Refleksiv tahlil. Talabaning xalqaro tajribasini pedagogik natijaga aylantirishda refleksiya alohida ahamiyatga ega. Talaba quyidagi savollar asosida kundalik yoki elektron portfolio yuritishi mumkin:

1. Bugun men boshqa madaniyat haqida qanday yangi narsani bildim?
 2. Qaysi vaziyat mening oldingi qarashlarimni o'zgartirdi?
 3. Qaysi madaniy farq menga qiyinchilik tug'dirdi?
 4. Men ushbu vaziyatda qanday muloqot strategiyasidan foydalandim?
 5. Boshqa insonning nuqtayi nazarini qay darajada tushuna oldim?
 6. Ushbu tajriba mening o'z madaniyatim haqidagi qarashlarimga qanday ta'sir qildi?
- Ushbu bosqichda o'qituvchi yoki Erasmus+ koordinatori talabanning faoliyatini muntazam pedagogik kuzatib borishi maqsadga muvofiq.

4-bosqich — Mobillikdan keyingi integratsiya. Talaba xorijiy tajribasini o'z universiteti va tengdoshlari bilan bo'lishadi. Bu bosqichda:

orqali xalqaro tajriba institutsional ta'lim jarayoniga integratsiyalanadi.

Shunday qilib, mobillik natijasida shakllangan individual tajriba boshqa talabalar uchun ham pedagogik resursga aylanadi.

Erasmus+ mobilligining pedagogik samaradorligini ta'minlovchi shartlar. Erasmus+ dasturi orqali madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirish samaradorligini oshirish uchun oliy ta'lim muassasalarida quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni yaratish maqsadga muvofiq.

Birinch shart — maqsadli madaniyatlararo tayyorgarlik. Talabani xorijga yuborishdan oldin unga faqat hujjatlarni rasmiylashtirish va akademik masalalar bo'yicha emas, balki madaniyatlararo muloqot, madaniy farqlar, stereotiplar, madaniy shok va moslashuv masalalari bo'yicha ham tayyorgarlik berilishi kerak.

Ikkinchi shart — pedagogik hamrohlik. Mobillik davrida talaba mustaqil qoldirilmasligi, universitet koordinatori yoki mentor bilan muntazam aloqada bo'lishi lozim. Erasmus+ talabani til tayyorgarligini ham qo'llab-quvvatlaydi; dastur doirasida Online Language Support (OLS) imkoniyati mavjud.

Uchinchi shart — faol madaniyatlararo ishtirok. Talabani faqat darslarda qatnashishi yetarli emas. Uni xalqaro loyihalar, talabalar klublari, madaniy tadbirlar, jamoaviy tadqiqotlar va ijtimoiy faoliyatlarga jalb qilish zarur.

To'rtinchi shart — refleksiv pedagogika. Talabani xalqaro tajribasini refleksiya qilish uchun maxsus topshiriqlar, kundalik, portfolio, suhbat va taqdimotlardan foydalanish kerak.

Beshinchi shart — mobillik natijalarini institutsional integratsiya qilish. Qaytgan talabalar o'z tajribalarini boshqa talabalarga yetkazishi, xalqaro loyihalarda mentor sifatida qatnashishi va universitetning xalqaro faoliyatiga hissa qo'shishi mumkin.

Madaniyatlararo kompetentlikni baholash mezonlari. Erasmus+ ishtirokchisida madaniyatlararo kompetentlikning rivojlanishini baholash uchun quyidagi mezonlardan foydalanish mumkin:

Yuqori daraja: Talaba madaniy farqlarni chuqur anglaydi, stereotiplarni tanqidiy tahlil qiladi, turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qiladi, nizoli vaziyatlarda moslashuvchan strategiyalarni qo'llaydi va o'z xalqaro tajribasini refleksiv tahlil qila oladi.

O'rta daraja: Talaba asosiy madaniy farqlarni tushunadi, boshqa madaniyat vakillariga hurmat bilan munosabatda bo'ladi, biroq murakkab madaniyatlararo vaziyatlarda pedagogik ko'makka ehtiyoj sezishi mumkin.

Boshlang'ich daraja: Talaba boshqa madaniyatlar haqida cheklangan bilimga ega, stereotipik qarashlar mavjud, madaniyatlararo muloqotda qiyinchiliklarga duch keladi va yangi madaniy muhitga moslashishda qo'shimcha pedagogik yordam talab etadi.

Bunda baholash faqat bilimni aniqlash bilan cheklanmasligi, balki real muloqot, refleksiya va xulq-atvor o'zgarishlarini ham qamrab olishi zarur. Yevropa Kengashining RFCDC modeli kompetensiyalarni kuzatiladigan xatti-harakatlar orqali tavsiflash va baholash uchun deskriptorlardan foydalanishni taklif qiladi.

TADQIQOT NATIJALARI VA MUHOKAMA

Nazariy tahlil natijalari Erasmus+ dasturining madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirishdagi imkoniyatlarini uch darajada umumlashtirish mumkinligini ko'rsatdi.

Birinchi daraja — individual rivojlanish. Talabaning bilimlari, dunyoqarashi, empatiyasi, tolerantligi, o'ziga ishonchi va moslashuvchanligi rivojlanadi.

Ikkinchi daraja — kommunikativ rivojlanish. Talaba turli madaniyat vakillari bilan muloqot qilish, jamoada ishlash, nizolarni konstruktiv hal etish va fikrlar xilma-xilligini qabul qilish tajribasiga ega bo'ladi.

Uchinchi daraja — institutsional rivojlanish. Xalqaro mobillikda ishtirok etgan talabalar tomonidan olib kelingan tajriba oliy ta'lim muassasasining xalqaro hamkorlik, o'quv jarayoni va talabalar faoliyatiga integratsiyalanishi mumkin.

Shu bilan birga, xalqaro mobillikni avtomatik ravishda yuqori darajadagi madaniyatlararo kompetentlikning kafolati sifatida talqin qilish noto'g'ri. Zamonaviy tadqiqotlarda Erasmus talabalarining madaniyatlararo kompetentligini maxsus o'rganish zarurligi ham ko'rsatilmoqda. Demak, asosiy pedagogik muammo "talabani xorijga yuborish" emas, balki **"xalqaro tajribani qanday qilib ta'limiy natijaga aylantirish"** masalasidir. Shu jihatdan taklif etilayotgan modelning asosiy afzalligi mobillik jarayonining barcha bosqichlarini yagona pedagogik tizimga birlashtirishdan iborat.

Modelning umumiy mantiqiy zanjiri quyidagicha ifodalanadi: (Rasmga qarang)

Ushbu tizimda Erasmus+ dasturi tashqi imkoniyat, pedagogik hamrohlik esa ushbu imkoniyatni rivojlantiruvchi mexanizm vazifasini bajaradi.

XULOSA

O'tkazilgan nazariy tahlil asosida Erasmus+ dasturi talaba-yoshlarda madaniyatlararo kompetentlikni rivojlantirish uchun keng pedagogik imkoniyatlarga ega ekanligi aniqlandi. Erasmus+ doirasidagi akademik mobillik, xorijiy ta'lim muhitida faoliyat yuritish, xalqaro talabalar bilan muloqot, qo'shma loyihalar, amaliyot, raqamli hamkorlik va refleksiv faoliyat talabani madaniyatlararo tajribasini boyitadi. Shu asosda oliy ta'lim muassasalarida Erasmus+ faoliyatlarini tashkil etishda **"mobillik – muloqot – refleksiya – integratsiya"** tamoyiliga asoslangan pedagogik yondashuvni joriy etish talaba-yoshlarning xalqaro ta'lim makonida samarali faoliyat yuritishiga, madaniy xilma-xillikni qadrlashiga va turli madaniyat vakillari bilan konstruktiv hamkorlik qila olishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Deardorff D.K. Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization // Journal of Studies in International Education. – 2006. – Vol. 10, No. 3. – P. 241–266. – DOI: 10.1177/1028315306287002.
2. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. – Clevedon: Multilingual Matters, 1997. – 124 p.
3. UNESCO. Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives. – Paris: UNESCO, 2015. – 74 p. – ISBN 978-92-3-100102-4.
4. European Commission. Erasmus+ Programme Guide 2026. – Brussels: European Commission, 2025. – 456 p.
5. Shodiyeva Shohsanam Furqatovna – Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazining mustaqil izlanuvchisi Xalqaro grant loyihalarining oliy ta'limni rivojlantirishdagi ahamiyati va talaba- yoshlarda madaniyatlararo kompetentlikni shakllantirish imkoniyatlari ISSN 3060-5091 (Online) Farg_ona metodika maktabi – Ферганская методическая школа – Fergana methodical school 2026-yil 2-son. www.ferganamethod.uz 252 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.22038384>
6. Shodiyeva Shohsanam Furqatovna Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazining mustaqil izlanuvchisi shoksanamshodieva97@gmail.comd.K. DEARDORFFNING MADANIYATLARARO KOMPETENTLIK MODEL ASOSIDA TALABA-YOSHLARDA MADANIYATLARARO KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY PEDAGOGIK ASOSLARI Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar 2026-yil 8-son C seriya <https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i08.046>